

સરગવો અનેક રોગમાં અકસીર

વૈદ્ય ડાજલ શુક્લ

અંગ્રેજીમાં Horse Radish tree તરીકે ઓળખાતાં સરગવાના ઝાડને બધા જ છે. આના શીંગ અને ફૂલો શાક તરીકે, કઢીમાં નાખવા માટે ખૂબ જ ઝાણીતા છે. મીઠી શીંગોવાળું ઝાડ મીઠો સરગવો અને કડવી શીંગોવાળું ઝાડ કડવા સરગવાના નામે ઓળખાય છે. કુમળા પાનની મીઠા સરગવાની ભાજી થાય છે જેમાં વિટામીન-એ ખૂબ સારા પ્રમાણમાં હોય છે. સુંદર પુષ્પોને લઈને શોભા પ્રગટ કરનાર હોવાથી શોભાંજન પણ કહેવાય છે.

સરગવાનાં પાંદડા તથા શીંગોમાં કેરોટીન અને એસ્કોર્બીક એસિડ ખૂબ જ હોય છે.

મૂળ છાલમાં બે આલ્કલોઇડ છે (૧) મોરિગીન (૨) મોરિગીનીન. મોરિગીનીનની અસર મધ્યવર્તી નાડી તંત્ર પર ખૂબ જ સ્પષ્ટ છે. હૃદયના ધબકારા વધે છે, રક્તસ્થાન સંકોચાય છે તથા બ્લડપ્રેશર વધે છે.

મૂળમાં એન્ટિબાયોટિક તત્વ ટેરિગોસ્પર્મીન (Pterygospermin) છે અને તે ઘણાં ગ્રામ પોઝિટીવ (gram positive) અને માલાગોલાયુજન્ય (staphylococcal adn streptococcal) ઉપસર્ગોમાં લાભદાયક છે. તે અધિચ્છદીય કોષાઓની કાર્યવૃદ્ધિ કરે છે તથા તેમાં વેદનાહરણનો ગુણ પણ છે. વાતનાડીઓ પર અવસાહક પ્રભાવ પડે છે જેમાંથી ગર્ભાશયના અનિયમિત સંકોચોનું શમન થઈ તેને બગ મળે છે. ટેરિગોસ્પર્મીન અનેક પ્રકારની ફૂગની વૃદ્ધિને પણ રોકે છે.

પાનનાં રસમાં જલદ એન્ટિબેક્ટેરિયલ કાર્યશક્તિ પૂરવાર થયેલી છે. microbus pyrogenes var qureus Escherichis coil અને Bacillus subtilis આ જીવાણુઓ ઉપર ખાસ જંતુધન અસર છે.

સરગવાનું રોગો પરત્વેનું કાર્મુકત્વ

હેડકી અને શ્વાસમાં સરગવાના પાનનો ક્વાથ પીવાથી રાહત જણાય છે તથા કઢથી છાતી ભરાઈ હોય તેવું લાગે ત્યારે સરગવાના મૂળનો ઉકાળો અડધો ગ્લાસ જેટલો દિવસમાં બે વખત પીવાથી તત્કાળ રાહતનો અનુભવ થાય છે. ઉકાળામાં હિંજ ઉમેરવાથી પણ સુંદર પરિણામ મળે છે. શરદીમાં સરગવાના મૂળની છાલનો ક્વાથ હળદર નાખીને પીવાથી રાહત થાય છે. શરદીને લીધે માથું દુઃખનું હોય તો બીયા પાણીમાં ઘસીને નાકના નસકોરામાં બે-બે ટીપાં પાડવાથી (નસ્ય લેવાથી) દુઃખાવો દૂર થાય છે.

- ગૂમડાંને પકવવા માટે સરગવાની છાલને પાણીમાં ઘસીને, સહેજ ગરમ કરી ચોપડવું, આ ઉપરાંત સોજા પર સરગવાનો ગુંદર પણ ચોપડવામાં આવે છે.
- બીજમાંથી નીકળતું તેલ ગરમ અને ઉત્તેજક હોવાથી સંધિવા અને બીજા વાયુજન્ય વેદનાયુક્ત રોગોમાં લગાવવાથી રાહત અનુભવાય છે. સાંધાના સોજા તથા શરીરના કોઈ પણ એક ભાગમાં થતાં દુઃખાવામાં છાલનો ગરમ લેપ થોડીક જ વાર માટે કરવાથી રાહત થાય છે.
- મોઢાની જકાહટ, મોઢાનો લકવા (અર્દિત), પશ્ચાઘાત વગેરે નાડી સંસ્થાનના રોગોમાં મૂળનો સ્વરસ અને પાનનો સ્વરસ વૈષ્કીય સલાહ અનુસાર, રોગની ગંભીરતાને ધ્યાનમાં લઈને લેવો હિતાવહ છે.
- દાંતમાં દુઃખાવો થતો હોય તો છાલનું ચૂર્ણ જીરાના ચૂર્ણ સાથે પેદાં પર લગાવવાથી રાહત થાય છે. કૃમિદંતમાં ક્વાથના કોગળા કરવાથી સારા પરિણામો મળ્યા છે. યુરિક એસિડ વધારે હોય તેવા દર્દીને પગના અંગૂઠા પર સોજો આવતો હોય છે અને ખૂબ જ દુઃખાવો થાય છે એવા સમયે વાયવરણના મૂળની છાલ અને સરગવો વાટીને લગાવવાથી રાહત થાય છે.
- હરસવાળા દર્દીને પાનના ઉકાળામાં બેસાડવાથી સોજો ઓછો થતાં વેદનામાં રાહત જણાય છે.